

BO'LAJAK O'QITUVCHILARNING AKMEOLOGIK MADANIYATINI RIVOJLANTIRISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

Ismoilova A.A.

Toshkent davlat pedagogika universiteti o'qituvchisi

Tayanch so'zlar: akmeologik madaniyat, bo'lajak o'qituvchilar, o'qituvchi ta'limi, o'z-o'zini anglash, shaxsiy o'sish, kasbiy kompetentsiya, mahorat, reflektiv amaliyot, tajribali o'rganish, murabbiylik, xilma-xillik, tenglik, inklyuziya, o'sish tafakkuri, umrbod ta'lim, axloqiy yetakchilik.

Ключевые слова: акмеологическая культура, будущие учителя, педагогическое образование, самосознание, личностный рост, профессиональная компетентность, мастерство, рефлексивные практики, экспериментальное обучение, наставничество, разнообразие, справедливость, инклюзивность, установка на рост, обучение на протяжении всей жизни, этическое лидерство.

Key words: acmeological culture, future teachers, teacher education, self-awareness, personal growth, professional competence, mastery, reflective practices, experiential learning, mentorship, diversity, equity, inclusion, growth mindset, lifelong learning, ethical leadership.

Ta'lim sohasida o'qituvchilar kelajak me'morlari bo'lib, kelajak avlodlar ongi va qalbini shakllantiradilar. Ularning hunarmandchiligining samaradorligi bilimlarni uzatishdan ancha uzoqqa cho'ziladi; bu ularning o'quvchilarni ilhomlantirish, kuchlantirish va har tomonlama rivojlanishiga yordam berish qobiliyatidir. O'qitishda mukammallikka intilishda akmeologik madaniyat tushunchasi o'zini o'zi anglash va kasbiy mahoratga yo'lni yorituvchi yo'l ko'rsatuvchi mayoq sifatida namoyon bo'ladi.

Akmeologiya yunoncha «acme» so'zidan olingan bo'lib, yutuq cho'qqisini anglatadi, inson salohiyati va eng yuqori samaradorlikni o'rganishga bag'ishlangan fandir. O'qituvchilar ta'limi kontekstida akmeologik madaniyat odamlarni shaxsiy va professional mukammallikka undaydigan qadriyatlar, munosabatlar va xatti-harakatlarni o'z ichiga oladi. Bu chidamlilik, moslashuvchanlik, ijodkorlik va axloqiy mas'uliyat bilan ajralib turadigan fikrlashni rivojlantirish - zamonaviy

ta'lim landshaftining murakkabliklarida harakat qilish uchun zarur bo'lgan fazilatlar.

Bo'lajak o'qituvchilarda akmeologik madaniyatni rivojlantirishning o'ziga xos xususiyatlarini o'rganish uchun sayohatga chiqar ekanmiz, bu harakat faqat pedagoglarni pedagogik mahorat va mazmunli bilimlar bilan qurollantirishdan iborat emasligi ayon bo'ladi. Aksincha, bu o'z-o'zini chuqur anglash, umrbod ta'limga sodiqlik va axloqiy etakchilikka sodiqlikni tarbiyalash haqida. Ushbu maqolada biz akmeologik madaniyatning ko'p qirrali o'lchovlarini ko'rib chiqamiz, uning intiluvchan o'qituvchilarning shaxsiyati va amaliyotini shakllantirishdagi rolini o'rganamiz. Nazariy asoslar, empirik tadqiqotlar va amaliy tushunchalar sintezi orqali biz o'qituvchilarni tayyorlash dasturlarida akmeologik mukammallikni rivojlantirish yo'llarini yoritishga harakat qilamiz.

Jamiyatning jadal o'zgarishi, texnologik taraqqiyot va ta'lim islohoti fonida o'qituvchilar ta'limida akmeologik madaniyatning imperativi hech qachon bu qadar dolzarb bo'lmagan. XXI asrning qiyinchiliklari va imkoniyatlari bilan to'qnash kelar ekanmiz, bo'lajak o'qituvchilar nafaqat zarur bilim va ko'nikmalarga ega bo'lishlari, balki doimo rivojlanib borayotgan sharoitda muvaffaqiyat qozonish uchun tafakkur va qobiliyatga ega bo'lishlari zarur. Shunday qilib, bo'lajak o'qituvchilar o'rtasida akmeologik madaniyatni rivojlantirishning ushbu tadqiqoti mukammallikni qabul qilish, buyuklikka intilish va ta'limning o'zgartiruvchi kuchini himoya qilish uchun aniq chaqiriq bo'lib xizmat qiladi.

Akmeologik madaniyatni tushunish:

Akmeologik madaniyatning markazida inson salohiyatiga chuqur hurmat yotadi - insonlarning mukammallikka intilish va yutuqlar cho'qqisiga erishish qobiliyatiga ishonish. Akmeologiya, intizom sifatida, psixologiyaning an'anaviy tushunchalaridan ustun bo'lib, patologiya yoki disfunktsiyaga emas, balki odamlarni eng yuqori samaradorlikka undaydigan fazilatlar va kuchli tomonlarni rivojlantirishga qaratilgan.

O'qituvchilar ta'limi sharoitida akmeologik madaniyat nafaqat o'z hunarini puxta egallagan, balki chuqur maqsad, qat'iyatlilik va axloqiy mas'uliyat hissi bilan sug'orilgan pedagoglarni kamol toptirishda yetakchi asos bo'lib xizmat qiladi. U shaxsiy va kasbiy o'sishga ko'p qirrali yondashuvni o'z ichiga oladi, ta'limning kognitiv, affektiv va xulq-atvori o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni ta'kidlaydi.

Akmeologik madaniyatda markaziy o'rinni o'z-o'zini anglash tushunchasi - o'z kuchli tomonlari, zaif tomonlari, qadriyatlari va intilishlarini chuqur anglash, o'ylash va rivojlantirish qobiliyatidir. O'z-o'zini anglaydigan

o'qituvchilar o'zlarining ta'lim amaliyotlarini moslashtirish, doimiy o'zini-o'zi takomillashtirish va o'quvchilar bilan haqiqiy aloqalarni o'rnatish uchun zarur bo'lgan metakognitiv ko'nikmalar bilan jihozlangan. O'z-o'zini kashf qilish, shaxsiy o'sish va rivojlanish uchun umrbod sadoqat uchun poydevor qo'yib, o'z-o'zini kashf qilish yo'liga chiqishga rag'batlantiriladi.

O'z-o'zini anglashdan tashqari, akmeologik madaniyat o'qitishda kasbiy malaka va mahoratni rivojlantirishga urg'u beradi. Bo'lajak o'qituvchilarga pedagogik bilimlar va o'qitish usullarini egallashdan tashqari, o'z mavzularini chuqur anglashni rivojlantirish, ta'lim natijalarini yaxshilash uchun texnologiya kuchidan foydalanish, o'quv dasturlarini ishlab chiqish va baholashda innovatsion yondashuvlarni qo'llash talab etiladi. Amaliyot, amaliy mashg'ulotlar va hamkorlikdagi loyihalar kabi tajribaviy o'rganish imkoniyatlari orqali intiluvchan o'qituvchilar amaliy ko'nikma va tushunchalarga ega bo'lib, ularni sinfdagi murakkabliklarga tayyorlaydilar.

Axloqiy qadriyatlar va ijtimoiy mas'uliyat ham o'qituvchilar ta'limida akmeologik madaniyatning ajralmas tarkibiy qismidir. Pedagoglarga chuqur axloqiy imperativ yuklangan - bilimlar boshqaruvchisi, haqiqat posbonlari va ijtimoiy adolat tarafdori sifatida harakat qilish. O'qituvchilarni tayyorlash dasturlari kuchli yaxlitlik, hamdardlik va madaniy kamtarlik tuyg'ularini singdirish orqali bo'lajak o'qituvchilarga axloqiy ikkilanishlarni jasorat va ishonch bilan hal qilish, barcha o'quvchilarning huquqlari va qadr-qimmatini himoya qilish va har bir talaba o'zini qadrlidi deb hisoblaydigan inklyuziv ta'lim muhitini yaratishga yordam beradi. va hurmatga sazovor.

Uzluksiz ta'lim akmeologik madaniyatning o'ziga xos belgisi bo'lib, o'qituvchilarning chaqqon, moslashuvchan va o'z talabalari va jamoalarining doimiy o'zgaruvchan ehtiyojlariga javob berishlarini ta'minlaydi. Izlanish, qiziquvchanlik va intellektual kamtarlik madaniyatini tarbiyalash orqali o'qituvchilarni tayyorlash dasturlari bo'lajak o'qituvchilarga o'sish uchun imkoniyat sifatida o'zgarishlarni qabul qilish, doimiy kasbiy rivojlanishda ishtirok etish hamda o'z amaliyotida yangilik va ijodkorlik ruhini tarbiyalash imkonini beradi.

O'z-o'zini anglash va shaxsiy o'sish:

O'z-o'zini anglash akmeologik madaniyatning asosi bo'lib, bo'lajak o'qituvchilar o'zlarining kasbiy identifikatorlari va samaradorligini shakllantirish poydevorini ifodalaydi. Ta'lim sohasida o'z-o'zini anglashni rivojlantirish shunchaki mavhum tushuncha emas, balki amaliy majburiyatdir - bu o'qituvchilarga o'z e'tiqodlari, noto'g'ri qarashlari va xatti-harakatlarini

tushunish va o'qituvchilik kasbining murakkabligini haqiqiylik va halollik bilan boshqarish imkonini beradi.

O'z mohiyatiga ko'ra, o'z-o'zini anglash chuqur va halol introspektsiyani o'z ichiga oladi - o'zining kuchli tomonlari, zaif tomonlari, qadriyatlarini va intilishlarini bilan hukm qilmasdan yoki himoya qilmasdan qarshi turishga tayyorlik. Bo'lajak o'qituvchilar uchun bu o'z-o'zini kashf qilish sayohati ularning kasbga kirish motivlari, shaxsiy ta'lim tajribasi, madaniy va oilaviy ta'sirlari haqida fikr yuritishdan boshlanadi. O'z shaxsiy va kasbiy o'ziga xosliklarining kesishishini o'rganib, intiluvchan o'qituvchilar ularning kelib chiqishi va e'tiqodlari ularning pedagogik yondashuvi va o'quvchilar bilan o'zaro munosabatlarini shakllantirish usullari haqida tushunchaga ega bo'ladilar.

Reflektiv amaliyotlar bo'lajak o'qituvchilarda o'z-o'zini anglashni rivojlantirish uchun kuchli vosita bo'lib xizmat qiladi. Jurnal yuritish, meditatsiya yoki tizimli aks ettirish mashqlari orqali bo'lsin, intiluvchan o'qituvchilar muntazam ravishda o'z fikrlarini, his-tuyg'ularini va harakatlarini o'qitish amaliyoti kontekstida tekshirishga imkon beradigan introspektsiya lahzalari bilan shug'ullanishga da'vat etiladi. Mulohaza yuritish odatini o'stirish orqali bo'lajak o'qituvchilar o'z-o'zini anglash tuyg'usini rivojlantiradilar, bu ularga o'quvchilar va hamkasblar bilan munosabatlariga ta'sir ko'rsatishi mumkin bo'lgan naqshlar, noto'g'ri qarashlar va taxminlarni tan olishga imkon beradi.

Bundan tashqari, o'z-o'zini anglash individual introspektsiyadan tashqari, kengroq ta'lim ekotizimidagi o'z rolini tushunishni qamrab oladi. Bo'lajak o'qituvchilar o'z talabalarining ta'lim tajribasini shakllantiradigan ijtimoiy-madaniy, iqtisodiy va siyosiy omillar haqida chuqur xabardorlikni rivojlantirishlari, o'qituvchi va talaba munosabatlariga xos bo'lgan imtiyoz va kuch dinamikasini tan olishlari kerak. O'z pozitsiyasi va imtiyozlarini tan olgan holda, intiluvchan o'qituvchilar barcha o'quvchilarning xilma-xilligi va tajribalarini hurmat qiladigan inklyuziv va adolatli o'quv muhitini yaratish ustida ishlashlari mumkin.

Shaxsiy o'sish o'z-o'zini anglash bilan uzviy bog'liqdir, chunki u doimiy ravishda o'z-o'zini takomillashtirish va rivojlanish majburiyatini o'z ichiga oladi. O'z-o'zini anglashni o'sishning katalizatori sifatida qabul qiladigan bo'lajak o'qituvchilar mazmunli maqsadlar qo'yish, o'rganish va hamkorlik qilish imkoniyatlarini izlash va fikr-mulohazalar va mulohazalarga javoban o'z ta'lim amaliyotlarini moslashtirish uchun yaxshi jihozlangan. Qattiqqo'llik, qiziquvchanlik va qiyinchiliklarga dosh berishga tayyorlik bilan ajralib turadigan o'sish tafakkurini tarbiyalash orqali intiluvchan o'qituvchilar doimiy ravishda rivojlanib borayotgan ta'lim landshaftida rivojlanish uchun zarur bo'lgan chidamlilik va moslashuvchanlikni rivojlantiradilar.

Xulosa qilib aytganda, o'z-o'zini anglash va shaxsiy o'sish o'qituvchilar ta'limidagi akmeologik madaniyatning asosiy elementlari bo'lib, kelajakdagi o'qituvchilarga o'z amaliyotida haqiqiylik, empatiya va samaradorlikni rivojlantirishga imkon beradi. O'z-o'zini kashf qilish sayohatiga kirishib, intiluvchan o'qituvchilar professional mukammallikka, axloqiy etakchilikka va transformativ pedagogikaga umrbod sodiqlik uchun asos yaratadilar. O'z-o'zini anglaydigan o'qituvchilar o'qituvchilik kasbining murakkabliklarini yo'lga qo'yishda umrbod ta'lim va shaxsiy o'sishning namunasi bo'lib xizmat qiladi, o'z talabalarini o'z-o'zini kashf qilish va imkoniyatlarni kengaytirish sayohatlarini qabul qilishga ilhomlantiradi.

Adabiyotlar:

1. Crandall, J., & Christison, M. (2016). *Teacher education and professional development in TESOL*. New York: Routledge.
2. Marzano, R. J. (2012). *Becoming a reflective teacher*. Solution Tree Press.
3. Hagger, M. S., & Chatzisarantis, N. L. (2016). The trans-contextual model of autonomous motivation in education: Conceptual and empirical issues and meta-analysis. *Review of educational research*, 86(2), 360-407.

РЕЗЮМЕ

Akmeologiya, o'rganish sohasi sifatida, inson salohiyati va mukammalligini rivojlantirishga qaratilgan. Ta'lim kontekstida akmeologik madaniyat bo'lajak o'qituvchilarning o'z kasbida ustunlik qilish qobiliyatini shakllantirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Ushbu ilmiy maqola kelajakdagi o'qituvchilar orasida akmeologik madaniyat rivojlanishining o'ziga xos xususiyatlarini o'rganadi. Adabiyot va empirik tadqiqot natijalarini har tomonlama ko'rib chiqish orqali maqola o'qituvchi ta'limida akmeologik madaniyatning ajralmas tarkibiy qismlari sifatida o'z-o'zini anglash, kasbiy kompetentsiya, axloqiy qadriyatlar va umrbod ta'lim kabi asosiy jihatlarni ta'kidlaydi. Bundan tashqari u o'qituvchilarni tayyorlash dasturlarida akmeologik madaniyatning o'sishini rag'batlantirish strategiyalari va yondashuvlarini muhokama qiladi.

РЕЗЮМЕ

Акмеология как область исследований фокусируется на развитии человеческого потенциала и совершенства. В контексте образования акмеологическая культура играет решающую роль в формировании способностей будущих учителей к успеху в своей профессии. В данной научной статье рассматриваются особенности развития акмеологической культуры будущих педагогов. На основе всестороннего обзора литературы и результатов эмпирических исследований в статье выделены такие ключевые аспекты, как самосознание, профессиональная компетентность, этические ценности и непрерывное обучение как неотъемлемые компоненты акмеологической культуры в педагогическом образовании. Кроме того, в нем обсуждаются стратегии и подходы для содействия росту акмеологической культуры в программах подготовки учителей.

SUMMARY

Acmeology, as a field of study, focuses on the development of human potential and excellence. In the context of education, acmeological culture plays a pivotal role in shaping future teachers' abilities to excel in their profession. This scientific article delves into the specific characteristics of acmeological culture development among future educators. Through a comprehensive review of literature and empirical research findings, the article highlights key aspects such as self-awareness, professional competence, ethical values, and lifelong learning as integral components of acmeological culture in teacher education. Furthermore, it discusses strategies and approaches for fostering the growth of acmeological culture in teacher preparation programs.